

Bilagor

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Hanze
University of Applied Sciences
Groningen

Bilaga 1. Identifiering av vad som hjälper och hindrar (unga) vuxna med psykosociala svårigheter att slutföra studier

Introduktion

En del av SECiSo-projektet var att identifiera vad som hindrar och hjälper (unga) vuxna med psykisk hälsa och/eller psykosociala problem att slutföra studier. För denna identifiering använde vi följande två datainsamlingsmetoder.

A. Frågeformulär från experter på området för Supported Education i de tre deltagande länderna. Vi var intresserade av att veta vad experter anser utgör hinder för ungdomar med psykosociala svårigheter att slutföra sina studier. Därför skickades följande två frågor till flera experter via e-post/brev: ”Vad hindrar ungdomar med psykiska problem och/eller psykosociala problem från att slutföra studier?” Och ”Vad hjälper ungdomar med psykiska problem och/eller psykosociala problem att lyckas slutföra studier?”

Experterna kom alla från det sociala nätverk som de olika parterna i projektet hade. Alla experter jobbade inom utbildning, välfärdssektorn eller psykiatrin. Totalt svarade 65 experter på frågeformuläret. De svarande var i åldrarna 25 år till 64 år (med en medelålder på 43 år). 25 svarande var män och 40 svarande var kvinnor. 51 av de 65 experterna hade jobbat mer än fem år med (unga) vuxna med psykisk ohälsa och/eller psykosociala problem. De representerade olika yrkesmässiga kategorier såsom integrationshandledare,

jobbcoacher, psykologer, praktiker, lärare, socialarbetare, projektledare, arbetslivskonsulent, chef för elevhälsan, studie- och yrkesvägledare, socialpedagog, utbildningsledare, speciallärare/specialpedagog, fritidspedagog samt rehabiliteringsrådgivare.⁵⁵

Experter blev alltså tillfrågade om vilka utmaningar som studenter med psykisk ohälsa och/eller psykosociala svårigheter möter när de går i skolan. Vi frågade även studenterna själva om deras upplevelser av att genomgå utbildningar. Detta genomfördes i fokusgrupper. Totalt deltog 23 deltagare i fokusgrupperna som organiserades av de två partners som var involverade. Deltagarna tillhörde alla nätverket som tillhörde dessa partners. Deltagarna var i åldrarna 17 till 40 år. Av dessa var 13 män och 10 kvinnor. De psykiatriska diagnoser som återfanns bland deltagarna var bland annat depression, ADD, schizofreni, PTSS, ångestsyndrom och autism. Alla partners använde samma undersökningsmetoder och procedur så att resultatet kunde jämföras. Denna rapport diskuterar slutsatserna av denna kvalitativa studie.

Utmaningar att slutföra/behålla utbildning

När vi analyserade svaren på våra frågor om utmaningar så använde vi tre kategorier som är desamma som de som användes i det europeiska ImpulSE-projektet: personliga utmaningar, utbildningsmässiga utmaningar och utmaningar i den sociala omgivningen. Vi har även använt dessa för att organisera resultatet. I tabell 1.1 så summeras de mest frekventa utmaningar som nämns i minst ett av länderna.⁵⁶

Tabell 1.1 De vanligaste utmaningarna för att slutföra studier

Personliga utmaningar	Utbildningsmässiga utmaningar	Sociala utmaningar
Direkta konsekvenser av psykisk hälsa och/eller psykosociala problem	Brist på stöd och resurser	Lite eller inget stöd från familjemedlemmar/studiekamrater/yrkesverksamma
Brist på självkänsla	Otydlig struktur i skolsystemet	Stigmatisering/diskriminering från medstudenter och lärare
Dilemma gällande att avslöja sjukdom/diagnos	Brist på förståelse, kompetens och empati hos lärare	
Känsla av stigmatisering		

55 I Tyskland fanns det inte möjlighet att genomföra fokusgrupper.

56 I bilagorna 2–4 hittar du tabeller med alla de hinder som identifierades av experterna och fokusgrupperna i de tre länderna.

UTMANINGAR SOM ÄR RELATERADE TILL PERSONLIGA FAKTORER

De vanligaste personliga faktorerna som nämns av experter och studenter gällande utmaningar att behålla utbildning är direkta konsekvenser av psykisk ohälsa och/eller psykosociala svårigheter såsom ojämnt humör och avsaknaden av sociala färdigheter. Brist på självkänsla nämns även som en vanlig svårighet för att behålla utbildning. En annan svårighet som studenterna står inför är dilemmat om huruvida de ska avslöja eller dölja sina psykosociala svårigheter i skolan. Om de väljer att avslöja dessa finns det en risk för stigmatisering, men om de bestämmer sig för att dölja sina svårigheter så finns en risk att inte få det stöd man har behov av. Känslan av stigmatisering gör det svårare att behålla utbildning. Vanligt förekommande är att studenter inte söker professionell hjälp när de känner sig stigmatiserade utan försöker lösa sina problem på egen hand. Ofta fungerar inte denna strategi utan förvärrar situationen. Slutligen nämndes brist på ekonomiska medel: ”Nu när jag är äldre än 21 står jag inför extra stora hinder. Jag får inte längre ekonomiskt stöd från staten. Det är ett hinder”.

UTMANINGAR RELATERADE TILL UTBILDNINGSMILJÖN

De vanligaste utmaningarna som var relaterade till utbildningsmiljön för att behålla utbildning är bristen på stöd och resurser. Detta beror ofta på en brist på befogenhet eller kompetens hos personalen. Det finns för lite tid och stöd för personer med psykisk ohälsa och/eller psykosociala problem, samtidigt som detta är den mest avgörande faktorn för att framgångsrikt behålla eller slutföra studier. Även bristen på koordinering och samarbete mellan exempelvis lärare, vårdpersonal och studenten är ett stort problem. Den icke-flexibla strukturen i skolsystemet är en annan faktor som beskrivs som en utmaning i alla länder som deltog. I exempelvis Nederländerna är utbildningen inriktad mot kompetens. Denna typ av utbildning har en mindre tydlig ram (dvs. studenter måste bevisa sina kunskaper genom att bygga upp en portfölj som visar att de har en viss kompetens), vilket kan leda till problem för studenter som har en psykisk funktionsnedsättning. Svårigheter med att erbjuda anpassade tentamina ses också som en utmaning. Exempel på denna icke-flexibla struktur i skolsystemet var: ”Stängt och strömlinjeformat system, icke välkomnande för elever med psykisk ohälsa och/eller psykosociala svårigheter”, en ”snäv struktur i fakulteter som inte tillåter alternativa former av studentbedömning”. Här nämner man bristen på alternativ till muntliga tentamina, presentationer och studiebesök. ”Existerande studenthälsa/elevhälsa känner inte ansvar för denna grupp”; och ”Skolor tillåter inte en minskad studietakt för att matcha studentens kapacitet”. Ett slutligt hinder som ofta

nämnts är bristen på förståelse, kompetens och empati hos personalen. Ett exempel kommer från en nederländsk student: ”Det var inget engagemang eller delaktighet alls på min tidigare skola. Inte ens från min handledare. Jag hade redan slutat skolan för tre månader sedan när min handledare kom på det... Det fanns ingen social medvetenhet alls.” Deltagare nämner även att personal ibland tror att de vet hur de ska bemöta människor med vissa svårigheter för att de tidigare har mött en annan person med samma svårighet. De tenderar därmed att ignorera alla skillnader mellan människor och beter sig likadant mot alla utan att se individen. En av deltagarna hade upplevt detta och hoppade därmed av sin utbildning. Vissa experter som var intervjuade i Nederländerna menade att bristen på förståelse, expertis och empati hos personal ibland orsakas av att studenter inte avslöjar deras svårigheter och därför vet inte personalen om dessa.

UTMANINGAR SOM ÄR RELATERADE TILL DEN SOCIALA MILJÖN

Två faktorer verkar vara de största hindren för studenter att behålla deras utbildning: lite eller inget stöd från familj, klasskamrater, och/eller psykiatriprofessionen samt stigmatisering/diskriminering av klasskamrater och/eller lärare. Det har uttryckts att familjemedlemmar ofta inte vet så mycket om vad utbildningen innebär och ibland nedvärderar eller avskräcker studenten från studier. Vidare så erbjuder inte alltid psykiatriprofessionen stöd för att genomföra anpassningar eller avtal med skolan.

Det som hjälper studenter att genomföra studier

Genom att ta reda på vad som hjälper studenter att behålla utbildning så frågade vi 23 deltagare (unga vuxna med psykisk ohälsa och/eller psykosociala svårigheter) i fokusgrupper i två länder (Sverige och Nederländerna). Detta inkluderade vad som hjälper, har hjälpt och skulle hjälpa för att behålla en utbildning. Nedan kommer vi att diskutera de vanligaste svaren. (Se tabell 1.2) och vissa viktiga resultat.

Tabell 1.2 De vanligaste svaren gällande vad som hjälper studenter att behålla utbildning

- Kontinuerlig personlig kontakt med professionell om studierelaterade svårigheter
- Ett flexibelt skolsystem
- Mindre klasser
- Stöd från familj och vänner
- Stöd att avslöja egna svårigheter

En kontinuerlig personlig kontakt gällande studierelaterade frågor med personal/professionella som har expertis, var något som nämndes av många deltagare. Det kan formuleras som ”den professionellas stöd att organisera en studieplan, göra läxor, fixa en bra studiemiljö och stöd att nå mål.”

Företrädesvis koordinerar/samarbetar dessa professionella med andra beslutsfattare (exempelvis psykiatriprofessionen, utbildningsorganisationer, välfärdsorganisationer). Även ett mer flexibelt utbildningssystem skulle vara till hjälp, till exempel frivillig närvaro i klassen och eventuella anpassningar under tentor (muntligt istället för skriftlig tentamen, mer tid, annan plats etc.) Tydlig information om stödtjänster skulle också vara till hjälp. Samtidigt som bristen på stöd från familj och vänner upplevs som en utmaning, är stöd från familj och vänner en framgångsfaktor för att genomföra studier. Avslutningsvis nämndes att stöd för att avslöja personliga svårigheter skulle kunna vara till hjälp. Avslöjande kan vara viktigt då det eventuellt kan leda till mer stöd från personal, klasskamrater och vänner. Deltagare tycker det skulle hjälpa att erbjudas stöd med att välja att avslöja svårigheter och även gällande hur, vad och till vilka personer detta avslöjande ska göras till.